

- א. ר"י מפרש שודאי אין החטאת נפסלת, והספק אינו אלא על הדם שאבד, האם הוא כדחוי ונפסל אם לאו. וכן משמע ברבנו גרשום (וכן צדד החו"א (לה,ה) לפרש שהספק האם חל בכוס דין 'נתכפרו בעלים', אבל שאר הובח לא נפסל).
- ב. לפרש"י יתכן שאין הספק כאן אלא לרבי אבל לחכמים אין הובח פסול, שאם כן אין זו 'כפרה' ואינה נחשבת אבודה בשעת כפרה לחול בה דין מיתה. וצריך עיון (עפ"י חו"א או"ה קכו,לו. ובתמורה לה,ה כתב שהספק גם אליבא דרבנן).
- ג. ביומא (נז:): אמר רב פפא שכשאי אפשר ליתן הדם הריהו דחוי. וצריך לומר שה'איכא דאמרי' שבכאן חולק על הסוגיא שם. וצ"ע (עפ"י חו"א לה,ה; או"ח קכו,לו).

דין חטאת שמתו בעליה ושאר דיני חטאות המתות, ביחוד ובציבור – לעיל טו – ית.

לו. חטאות המתות וחטאות שדינן ברעיה, האם עושות תמורה והאם יש בהן מעילה?

- מבואר במשנה שחטאת שאבדה ונתכפרו בעליה באחרת שדינה במיתה – אינה עושה תמורה, ולא נהנים ולא מועלים בה. אבל כשהיא רועה – עושה תמורה, ומועלים בה.
- א. לפרש"י (כאן ובגור כח: ובמנחות ד: ובמעילה ג) ור"ג (כאן) ותוס' (בגור כד), 'לא נהנין' – מדרבנן. ויש אומרים מדאוריתא אך בלא תורת מעילה (ע' בתשובות הר"ד י. וע"ע מקדש דוד יט,ט; ישועות מלכו יו"ד עא; פרי יצחק ח"ב לד; חדושי הנצי"ב כאן; אבן האול מעילה א,ו; קה"י חולין כב). ולענין תשלומי קרן להקדש – ע' במעילה י.
- ב. גם במעות חטאת שדינן לילך לים המלח, לא נהנים ולא מועלים בהם, כבחטאות המתות (עפ"י משנה גזיר כח: מעילה יא.).

דפים כא – כג

- לו. א. מהם פרטי ההלכות בחטאת שאבדה ובינתים הפרישו או הקריבו בעליה אחרת, ונמצאת? ב. מה דין המפריש מעות לחטאתו ואבדו, ולבסוף נמצאו?

- א. חטאת שאבדה וכיפרו בעליה באחרת ואח"כ נמצאת הראשונה; בין שנמצאת תמימה בין בעלת מום – דינה במיתה.
- נמצאת לאחר ששחטו חטאת אחרת קודם שנוזק דמה; נסתפק רב פפא [לפי פירוש אחד] האם נחשבת כנמצאת לאחר כפרה הואיל וכבר נתקבל דמה ועומד ליזרק כזרוק דמי, או שמא דינה כנמצאת קודם כפרה וכדלהלן. תיקו.
- נמצאת לאחר שהפרישו אחרת ועדיין לא נתכפרו והרי שתייהן עומדות – מביא אחת מהן (כדלעיל טו.). והשניה – לדברי רבי תמות ולדברי חכמים רועה. ונחלקו אמוראים בשם רב בבאור מחלוקתם; – רב הונא אמר: אם משך אחת והקריבה ללא שנמלך מקודם בבית דין – לדברי הכל השניה מתה (שבזה שמשך מדעתו דחה האחרת בידיים, ואפילו הנשאת היא זו שלא אבדה. רש"י. ור"ג כתב משום קנס, על שעשה מדעתו). לא נחלקו אלא בבא לימלך; רבי סבר אומרים לו להתכפר בשניה, והראשונה שאבדה ונמצאה תמות. וחכמים סוברים עשו תקנה בקדשים ואומרים לו להתכפר באבודה, והשניה תרעה.

א. מבואר בתוס' (כג. ד"ה דרבי; כד. ד"ה ואידך) שגם לרבי אם יתכפר באבודה, השניה תרעה. ואף לכתחילה אומרים לו לעשות כן, שלא לאבד קדשים לכתחילה, אלא מדובר שיש ריוח בהקרבת שאינה אבודה כגון שהיא שמינה מן האבודה – בזה סבר רבי להקריב השאינה-אבודה ולא עשו תקנה בקדשים.

ורבנו גרשום פרש שלכך יש לו להקריב השאינה-אבודה, מפני שלא נולדה בה ריעותא, משא"כ האבודה.

ובחזון איש (לה,ב) תמה על דברי התוס' ונקט שלרבי כיון שלא עשו תקנה בקדשים, גם כשנתכפר באבודה – השאינה-אבודה מתה.

ב. משמע שאם יתכפר בשאינה אבודה – בין לרבי ובין לחכמים האבודה תמות (שפ"א. ותמה משום כך על משמעות דברי הרמב"ם פסח"מ ד,א. וע' בסמוך).

ורבי אבא אמר: הכל מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה – האבודה מתה. לא נחלקו אלא כשמתכפר באבודה; רבי סבר שדין השניה במיתה כדין האבודה, שהמפריש לאיבוד כאיבוד דמי, וחכמים סוברים שאינה כאבודה הלכך רועה.

מבואר בגמרא שכמו כן אחד משעירי יוהכ"פ שמת, למ"ד בעלי חיים אינם נדחים והשני שבזוג ראשון קרב, הרי השני שבזוג השני הופרש מתחילה לאיבוד, ותלוי במחלוקת רבי וחכמים, אם לא שחטאת ציבור אינה מתה. ויש מי שכתב שלמסקנת ההלכה אף לחכמים תמות, בחטאת יחיד (ע' שפת אמת כו.).

ישנן סוגיות סתמיות (כאן ובפסחים צו ובמנחות פ) שנוקטות שאפילו מתכפר בשאינה אבודה – לדברי חכמים אין האבודה מתה אלא רועה, מפני שדעתו על האבודים שמא ימצאו (וכן מבואר בתוס' בראש הפרק). ולפי דעה זו פרש רש"י (ורבנו גרשום כב. ד"ה אלא אמר רבא) שאם ישנה ריעותא נוספת בזו שאבדה כגון שנמצאת בעלת מום או עברה שנתה (רבא), דינה במיתה אף לחכמים כאשר נתכפר באחרת. ולפירוש התוס' (וכ"מ ברמב"ם ובסמ"ג) אין חילוק אם נמצאת בעלת מום או תמימה; לחכמים תרעה כיון שנמצאת קודם כפרה.

(אותה ריעותא נוספת, אין חילוק אם ארעה קודם שנאבדה או לאחר מכן (כ"מ בתוס'; לקוטי הלכות מעילה י. וע' בהגהות הגר"א שלכאו' משמע שבבע"מ דוקא הוממה לאחר האבידה, אך לא בעברה שנתה. וי"ל. וע"ע בחדושי הגר"ס).

ומבואר מדברי רבה שגם מום עובר דינו כריעותא של מום קבוע [אך לפי מסקנת רבא אין לנו מקור לכך], אלא שכדי לפדותה צריך שתרעה עד שיפול בה מום קבוע.

אם היה מום בשתייהן – ימכרו, ומדמי שתייהן יביא חטאת אחרת, ושאר הדמים יפלו לנדבה כדין מותר חטאת, שאין אמור דין מיתה אלא אם מביא מדמי השניה בלבד.

היכי דמי 'אבודה' – אמר רבי אושעיא: אפילו אחת בעדרו (– שנתערבה בעדר ואין ידוע איזו היא החטאת), ואפילו אחת באחת (החטאת נתערבה בבהמה אחת של חולין. רש"י. וע' שיטמ"ק פירושים אחרים. והרמב"ם השמיט). רבי יוחנן אמר: אחורי הדלת. ונסתפקו בדבריו האם דוקא בכגון זה שאין מי שרואה אותה, אבל בחוץ (שנתערבה בבהמות של אחרים או בעדרו. ע' שתי לשונות ברש"י) אין זו אבודה, או שמא כוונת ריו"ח לומר אפילו אחורי הדלת שאם יחזיר פניו יראה אותה – נחשבת אבודה, וכל שכן בחוץ. תיקו. אמר רב פפא: למדנו, אבודה ממנו ולא מרועה, וכ"ש אבודה מרועה ולא ממנו – אין זו אבודה. ונסתפקו אבודה ממנו ומרועה ואחד בסוף העולם מכיר בה, מהו. תיקו.

(פסק הרמב"ם (פסוה"מ ד, יב-ג) שאם אחר מכירה בסוף העולם – הרי זו ספק לפיכך תמות. וכן בספק דלעיל, אם היתה בשדה או באגם הרי זו ספק אבודה, שמא יש שם אדם הרואה אותה בשעת כפרה נאינו מפרש כרש"י שהספק הוא בנתערבה). לפיכך תמות מספק.

אמר רבא: אבידת לילה אין שמה אבידה (לפי שאינה ראויה להיקרב אז, לא היא ולא דמיה), הלכך דינה ברעיה ולא במיתה [אפילו לרבי]. לפי אפשרות אחת בגמרא, אפילו אם היתה אבודה גם ביום אלא שתחילת אבידתה היתה בלילה – אין זו אבודה.

וכן הלכה, שאם עיקר אבידתה בלילה אעפ"י שהיתה אבודה בשעת כפרה – אינה מתה אלא תרעה (רמב"ם פסוה"מ ד, ט). ויש להסתפק שמא כל זה רק כשהפריש אחרת בלילה, אבל הפריש ביום מתה. ומסתימת דברי הרמב"ם משמע שגם כשהפריש ביום רועה (עפ"י חזון איש לה, ד).
אמר אביי: נוקטים אנו, 'אבידה' ולא גנובה ולא גזולה (הלכך אפילו חזרו אליו לאחר כפרה – רועה. חזו"א. ויש מי שכתב שלרב הונא אין הדין כן).

נגנבה או נגזלה והפריש אחרת, אפילו אבדה אחרי שהוחזרה ונתכפר באחרת – רועה, שאין נדין 'נתכפרו בעליה באחרת' אלא במפריש לאבוד ולא מפריש לגנובה (חזו"א לה, ג עפ"י דהתוס' בפסחים צז:).

לדברי רבי שמעון, כל חטאת שנתכפרו בעליה באחרת דינה במיתה, ללא חילוק אם היתה אבודה אם לאו. הלכה כחכמים (עפ"י רמב"ם פסוה"מ ד, ג), וכרב הונא (עפ"י כסף משנה ולח"מ; לקוטי הלכות). ומשמע שלרב הונא אם נתכפר בשאינה אבודה – אבודה מתה כנ"ל. וכבר תמהו על דברי הרמב"ם (רפ"ד מפסוה"מ) שאין משמע כן (ע' בשפ"א ועוד). וי"א שבוה פסק הרמב"ם כסתמי הסוגיות, שאפילו הקריב האחרת – האבודה מתה, אך דוקא בשנמלך (עפ"י חדושי הנצי"ב).

ב. המפריש מעות לחטאתו ואבדו; אם הקריב בינתיים חטאת אחרת ואח"כ מצאן – יוליכן לים המלח. הפריש חטאת אחרת ומצא את המעות לפני שהקריבה; אם אחר כך נתכפר באחרת – בכל מקום שדין האבודה במיתה [דהיינו לרבי ולר"ש בכל אופן, ולחכמים – תלוי במחלוקת האמוראים הנ"ל באופנים השונים], המעות ילכו לים המלח. ובכל מקום שאין דינה במיתה, דין המעות כמותר חטאת, לנדבה. ואם נפל מום באחרת ולא נתכפר בה – תימכר, ויביא חטאת אחרת מדמיה ומהדמים שאבדו והשאר יפול לנדבה.
וכן הדין כשהפריש מעות אחרות ונמצאו הראשונות – יביא מאלו ומאלו חטאת והשאר יפול לנדבה. ואם הביא מהשניות לבדן – המעות הראשונות ילכו לים המלח, לרבי ולר"ש – בכל אופן, ולחכמים – תלוי בדעות האמוראים כנ"ל.

הואיל והלכה כרב הונא, הלכך אם משך אחד מהציבורים – השני ילך לים המלח כנ"ל, אבל אם הביא מאלו ומאלו – השאר יפול לנדבה (כמבואר ברש"י כג. רע"א). ואם בא להימלך – מורים לו להביא מאלו ומאלו או יביא מהאבודות, והשאר יפול לנדבה (עפ"י לח"מ ולקוטי הלכות).

דפים כג – כד

לח. מה הדין במקרים הבאים?

א. הפריש שתי חטאות לאחריות.

ב. הפריש (עבור חטאת) שני ציבורי מעות לאחריות.

ג. הפריש חטאת ונפל בה מום.